

Kulturális-közéleti havilap, harminckilencedik évfolyam

2013 augusztus Ról-ról

Fáy Miklós: Ő csak egy színész (Mephisto. Nemzeti Színház. Rendező Alföldi Róbert.)

Mennyire szerettem ezt a mondatot. A film végén. Tényleg, mit akarunk tőlük? Színészek. Vigyék a vállukon a világot, legyenek helyettünk rendesek? Bizonyítsák be, hogy a művészet valóban jobbá tesz? Legyen ilyen primitív az élet, hogy akik folyton Shakespeare-t magolnak, azokra ragad is valami a szövegből, a legnagyobb Antigoné valóban temesse el a halottakat, sőt a legkisebb is legyen ilyen, hiszen ezt tanultuk az iskolában: katarzis.

Azóta azt is hozzátanultuk, hogy azért nem egészen így van. Csak nem mindig szerepelnek igaz dolgok a tananyagban, meg valahogy el kell számolnunk az idővel meg az étellel, meg a művészet szeretetétől sem kell feltétlenül elriasztani a következő generációt. De azért ezt néha ki is kell mondani, színházi fájdalmas önkritikaként: én csak egy színész vagyok. Lehet finom kibúvókat találni, mint Szabó István tette, amikor Szakácsi Sándor hangján Brandauer mondja ki az igazat, és nem színháziak már a körülmények, hanem stadionról álmodik az egyenruhás ember, csak még nem élsportolókkal kívánja megtölteni a küzdőteret, hanem színészekkel.

Megpróbálom abbahagyni a darabból kifelé beszélést, mert a Nemzetiben sem ezt tették. Leszámítva egy liberálisok elleni kirohanást, amit csak az erre fogékonyabb nézők nyugtáztak némi kacagással, Alföldi Róbert szigorúan korhű, frakkos, egyenruhás, estélyis. Egyébként pedig a liberálisokat is azért szidják, mert miattuk kerülhettek pozícióba a náciak, azóta is halljuk eleget az érvet a szabad választások ellen: Hitlert is megválasztották. De mit kezdünk a korhűséggel? Szeressük? Ha egyszer minden történet rólunk és nekünk szól, akkor hogyan kell értenünk azt, amit látunk? Van, ugye, a kézenfekvő, politikai éleslátással és balsejtelmekkel átszótt magyarázat, hogy nézz körül, öcsém, hát nem ez történik itt is? Tapír pasasok mondják meg, hogy milyen színházat szeretnének, mindenkinek inában a bátorsága, senki nem mer szólni, telenadrágos a szakma, a színházi találkozón először mindenki körülnéz, mielőtt mond valamit, de inkább nem is mond semmit.

Lehet, hogy bennem van a hiba, de nekem feltűnőbbek azért a különbségek, mint a hasonlóságok. Igen, aki kapaszkodni akar a székébe, jobban teszi, ha barátkozik a hatalommal, de amennyire én tudom, nem lóttek agyon az erdőben egyenruhás emberek színészeket, egyáltalán: hülyék, de nem egyenruhások döntenek művészeti kérdésekben, és azért ez nem csak formai különbség. Ha viszont ez csak egy történet nyolcvan évvel ezelőttről, akkor legalább értem, hogy miért unatkozom az első részben. Valahogy elkéstünk a náciizmus bírálatával, meg mintha nem is ez lenne a legégetőbb problémánk. Egyébként meg nem lehet találni valami hasonló történetet, amelyik egy kicsit közelebb áll hozzánk? Nem voltak itt furcsa karriertörténetek a színház világában mondjuk negyven évvel ezelőttről is? Az már félút volna. Muszáj nekünk a Hendrik Höfgen darabnevű Gustaf Gründgensre húzni a vizes lepedőt, akiről csak igen kevés honfitársunknak van egyáltalán valami véleménye? Ez nem film, csak színház, nincsenek nemzetközi forgalmazói igények, Oscar-díj-jelölés vagy bármi, mondják el, hogyan is

történt ez idehaza, van elég kétes dicsőség a magyar színésztörténelemben is. Magukról meséljenek. Mondják el Páger Antal történetét. Vagy Alföldi Róbertét. Vagy Stohl Andrásét. Majdnem minden jobban érdekel, mint hogy hogyan sodródik bele valaki kis megalkuvásokkal kezdve a legsötétebb karlendítésekbe, és hogy a színész be van zárva a nyelvbe, a szeretetvágyba és sikerigénybe. Elfogadom, hogy világ az egész színház, megbocsátom a színháziai öntetszelgését, az ő kis deszkáik épp olyan jók lehetnek világmodellnek, mint a középkori angol királyok kalandjai, de akkor beszéljenek nyíltan. A harmincas évek Németországa csak maszatolás, menekülés, mondjuk is meg nem is. Át lehet vele verni a közönséget, amely cserébe érti is meg nem is, de saját magukkal nehezebb dolguk lesz. Vegyenek példát az alternatív színházokról. Vagy mindent Pintér Béla mondjon el helyettük? Ők meg cserébe viselik a dicsőséget, a félreállítottak koszorúját? Nevetséges.

Csak azért bosszankodom, mert unatkozom. Mert hagynak időt bosszankodni. Mert a Mephisto egy folyamat története, egyre jobban gyorsuló spirál, egyszerre visz lefelé és fölfelé, attól függően, hogy Höfgen erkölcsi vagy karrierje a kérdés. El kell tehát mesélni, hogy ki ez az ember, honnét indul. Nyögve kezdődik a darab, pedig lihegve akar, Höfgen táncolni tanul afro-német szerelmétől, kicsike ember, nem is ügyes, de nagyon akar. Azért is táncol, uralni akarja a testét, alávetni a lelkét. Benne van a magban a növény, végül ez történik vele, aláveti magát, valóban fontos az első jelenet, csak túl hosszú. Stohl táncol nadrágtartóban, nagyon fegyelmezetten, nagy odaadással, keveredik szépen a két színész, a játszó és a játszott, és feltehetően ez is volt a koncepció. Mire vége a jelenetnek, elmondhatja, hogy arca verejtékével keresi a kenyerét, és ha valami feltétlenül jót kell mondani az előadásról, ez lenne az egyik: megdolgoznak érte. Nem csak Stohl András, de azért ez az ő jutalomjátéka, és ezzel tisztában is van.

Hanem attól még a jelenet hosszú, hiába lesz aztán belőle valami erotikus íz. Általában véve is ezek az erotikus izék nem nagyon sikerülnek, Höfgen folyton állva szexel olyan asszonyokkal, akiken rajta marad a harisnya, biztos meg kellene örülni ennyi vad és primitív testiségől, félirigyen-félfelháborodottan beleborzongani, hogy ez a színház, testükkel dolgozó emberek munkája és élete, de sehogy sem sikerül. Még a párizsi jelenetben sem, amikor Stohl nadrág nélkül szaladgál a telefon körül. Közben csak azon töprengnek, hogy miképp lehettek ennyire amatőrök a szerzők, a regényt színpadra átdolgozó Alföldi és Vörös Róbert: Höfgen kétszer is elmondja a telefonáló feleségének, hogy most épp Párizsban van, az Intercontinentalban. Halló, fiúk, amikor ez a történet játszódik, még nem volt föltalálva a mobiltelefon, ha az asszony hívta, akkor pontosan tudta, hogy hova telefonál.

Megint csak az a bajom, hogy hagynak ilyesmivel foglalkozni. De hát nagyon jól tudjuk, miről szól a történet, mi lehettél volna, Höfgen, ha csak kicsit is becsületes vagy, és mi lettél, mert nem vagy az. Daliás, alig nevetséges férfiből lettél fáradt, üres tekintetű porosz intendáns: nem éri meg becstelenné lenni.

A baj az, hogy épp a becsület és a tehetség össze nem függését kellene valahogy megmutatni. Ha nem sikerült, abban Klaus Mann sem ártatlan, túlságosan utálta a sógorát ahhoz, hogy a tehetsége súlyát és különösségét kellően értékelni tudta volna, csak a nyomorult művészeti karrieristát látta benne. A problémát, ha nem is könnyűszerrel, de át lehet hidalni, a tehetségtelenséget is tehetséggel kell eljátszani, a jelentéktelenség is lehet szórakoztató, ha nem igazi jelentéktelenség, de Stohl időnként elfárad, és akkor csak azt érzem, hogy egy olyan ember történetét nézem, aki nem érdekel, és akinek a történetét egyébként is ismerem már fordulatról fordulatra. Amikor pedig a miniszterelnök leüvölti Höfgent, és a klasszikussá vált szitokkal, takarodjon, maga színész, útjára bocsátja, nem hiszek a szememnek. Stohl, a megrettent kis színészcseke egyre inkább összemegy, és egyre hátrébb hajol a feldühödött katona ordibálásától. Mi ez? Rajzfilmekből tanulta a színészmesterség fogásait? És a rendező

ezt hagyta, netán pártolta?

Vannak szép győzelmek azért a vigaszágon. Az egyiket a közönség hozza, és ez maga a nagy ünneplés az előadás végén, amit látva, szívesen ismerem el, hogy végül is teljesen mindegy, miért szeretnek egy színházat vagy egy előadást, a lényeg, hogy szeretik. A másik Kroge igazgató úr és neje öngyilkossága, amikor a beszélgetés úgy lesz egyre ijesztőbb, hogy közben nem változik meg. Ugyanazokat a szavakat mondják, megismétlik, és megint megismétlik, amiktől már elnehezül a szavak jelentése, már értjük, de még reméljük, hogy félreértjük, vagy hogy csak a távolabbi jövőről van szó. A házaspár azonban elindul és ugrik. Miközben héttől fél tizenegyig folyamatosan arról beszélnek, hogy hogyan nem szabad élni, van öt perc, ami tényleg fontos, mert arról szól, hogyan kell élni. Azt, hogy hogyan nem kell, azt magamtól is tudom.

Mephisto. Nemzeti Színház. Rendező **Alföldi Róbert**. Szereplők **Stohl András, Radnay Csilla, Martinovics Dorina, Hevér Gábor, Udvaros Dorottya, Bánfalvi Eszter, Gáspár Sándor**.

Tetszik

Legyél az első az ismerőseid közül, akinek ez tetszik.

Kapcsolódó írások:

1. **Fáy Miklós: Ápor és szerelem (Heltai Jenő: Naftalin. Szombathely, Weöres Sándor Színház, rendező Mohácsi János. Illetve Budapest, Radnóti Színház, rendező Szabó Máté.)** Eljutottam a Mohácsi-rajongásnak arra a fokára, amikor már más színházban,...
2. **Fáy Miklós: Két bolha egy fülbe (Georges Feydeau: Bolha a fülbe. Radnóti Színház, rendező Mohácsi János. Békéscsabai Jókai Színház, rendező Merő Béla.)** Nem a színházi tanácstalanság netovábbja a Bolha a fülbe? Amikor...
3. **Molnár Gál Péter: Koldusopera (Kurt Weill-Bertolt Brecht: Koldusopera. A Bárka Színház és a Gyulai Várszínház közös előadása. Előbemutató 2006. június 7. Gyulai Várszínházi bemutató augusztus 14. Bemutató szeptember 22. Fordította Blum Tamás (versek), Vas István (próza), rendezte Alföldi Róbert.)** Molnár Gál Péter Koldusopera avagy miként lesz esztétikai gyűjtőbombából...
4. **Fáy Miklós: Adolf Sittes (Tábori György: Mein Kampf. Nemzeti Színház, Gobbi Hilda Stúdió, rendezte Rába Roland.)** Semmi sincs pontosan a helyén, de talán éppen ilyen ennek...
5. **Fáy Miklós: Egyszer se élünk (Kovács Márton–Mohácsi István–Mohácsi János: Egyszer élünk avagy a tenger azontúl tűnik semmiségbe. Nemzeti Színház.)** Egyszer kezdhethék már másképp. Ez jut eszembe a harmadik másodpercben,...

Cimkék: Fáy Miklós